

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1831 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 6 November 1898. No. 1089.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden / L.20, voor het Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnemen ten worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren en aan het Bureau te Amsterdam.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnemeten en Advertentien aan de ADMINISTRATIE; Bureau: WED. WARMES, de Amsterdam.

Van de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.

LXI.

En de Heere God maakte voor Adam en zijne vrouw roken van vellen, en toog ze hun aan.

Gen. 3: 21.

Vatten we alzoo de uitkomst der voorafgaande bespreking saam, dan blijkt voor eerst dat God tweeërlei soort creaturen schiep, eenerzijds creaturen, aan wie Hij geene, en anderzijds creaturen, aan wie Hij wel beschikking over middelen gaf. De eeder op den Libanon leeft bewusteloos zijn plantenleven, de adelaar strijkt uit zijn adelaarsnest omlaag, grijpt het lammetje als zijn prooi, en heft het hoog op in de lucht, om er in zijn nest zijn jong mee te voeden. En in de tweede plaats vonden we, dat het gebruik van middelen toeneemt, naarmate het scheppel hoger staat. In de plantenwereld bijna niet gekend, vertoont zich dit gebruik van middelen eerst recht duidelijk bij de hooger aangelegde dieren, en het is bij de dieren, die het hoogst staan, dat dit gebruik van middelen het sterkst voorkomt. Vooral bij de mier is dit bijna ongelooft, en de Heilige Schrift die ons niet op den aap, maar op de mier wijst, om ons de dierenwereld naderbij voor ons besef te brengen, strookt ook in dit opzicht veel beter met de werkelijkheid der natuur, dan zoo menige onderstelling der hedendaagsche geleerden. Deze toch letten uitsluitend op overeenkomst in lichaamsbouw, de Schrift daarentegen vestigt veel meer de aandacht op de levenswijzen, en op het saamleven, zoo van menschen als mieren in een verbinding, in een soort maatschappij.

Doch hoe dit zij, de regel is en blijft, dat het gebruik van middelen afneemt hoe lager een scheppel in de rij der scheppelen staat, en daarentegen toeneemt, hoe hooger zulk een creatuur zijn plaats op de ladder der schepping vindt. En dit nu zoo zijnde, zoo volgt hieruit rechtstreeks dat van den mens als onder alle scheppelen op deze planeet het hoogst staande, verwacht mag worden, dat bij hem het gebruik van de middelen het allersterkst zal zijn. Dit blijkt dan ook zoo te wezen. En zij, die bij den mensch dit gebruik van middelen afkeuren en tegengaan, voelen blijkbaar niet, dat zij hierdoor den mensch niet verhoogen, maar verlagen; ze zien niet in, dat ze door hun zonderling opzet tegen geheel de orde van Gods schepping ingaan; en nog minder blikken ze te ontwaren, dat ze door metterdaad alle gebruik van middelen uit ons leven weg te nemen, ons naakt in de wildernis zouden uitzenden, om er te

sterven van honger of de prooi te worden van het wild gedierde. Zij die hun verzet tegen alle gebruik van middelen het verst en het sterkst drijven, gaan dan ook zoo ver niet. Zij kleeden zich, ze wonen in goed gebouwd en wel voorzien huizen, ze eten toebeide spijs, en gunnen zich het gebruik van alle gemakken des levens. Doch hiermee is hun inconsequentie dan ook openbaar.

Een voorbeeld moge dit ophelderen. Er verbreidt zich tegenwoordig in Amerika, in Engeland en in Duitschland een nieuwe sekte, die zich noemt *The Christian Scientists*, d. i. de mannen der Christelijke wetenschap. Treedt men hun kerk op de vierde Avenue te New-York, gedurende den dienst binnen, dan vindt men voor de rijen banken een breed platform, waarop met bloemen omhangen en omvlochten Chinese vazen prijken, achter het platform is het orgel, en daarbij een plaats voor het zangkoor. Voorop dat platform staan twee lezelaars naast elkander, en voor den eenen staat een vrouw, voor den anderen een man, die beiden niets doen dan om beurt voor te lezen. Er wordt geen vrij woord gesproken. De vrouw doet niets dan met een zilveren stemgeluid zinsneden uit de Heilige Schrift voorlezen, de man niets dan bij afwisseling zinsneden voorlezen uit het Boek van de *Christian Scientists*. Gezongen wordt er betrekkelijk weinig, gebeden zoogoed als niet, en de strekking van zulk een dienst is blijkbaar, om door een indrukwekkend, gezaghebbend, langzaam en plechtig lezen de hoorders te biologeeren. Wat nu is het stelsel van deze *Christian Scientists*? Men vindt het uiteengezet in het werk van Rev. Mary Baker Eddy getiteld: *Science and Health, Key to the Scriptures*, d. i. Wetenschap en gezondheid, sleutel tot de Heilige Schrift. De strekking van dit geschrift wordt in een rondgedeelde tractaat aldus samengevat in een brief, waaruit we dit als de hoofdzaak overnemen:

Toen de heer N. den staat waarin ik toenmaals verkeerde had gadeslagen zijde hij mij: „Gij hangt te vast aan de letter, gij moet u meer verlaten op het geestelijke. Gij moet de wetenschap van het Zijn bestudeeren, denk niet ziekte te genezen, maar *zonde te genezen*.” Ik vatte zijn meening dadelijk ik bevond, dat ik in de verkeerde richting gewerkt had door aan het natuurlijke meer dan aan het geestelijke mijn aandacht te wijden. Mijn voornamen en eemig oogmerk toch scheen genezing te verkrijgen van het zoogenoemde podagra; waarbij ik dan de behandeling door Geest gebruikte of het medicijn was. Ik dacht alleen aan mijn herstelling van pijn en kreupelheid en, in de verwachting van een plotselinge genezing, veronderdeelde ik mij maar aldoor, dat ik niet kon optaan en wandelen als een volkomen hersteld mensch. Tot mijn verrassing bevond ik, dat het verstaan van de letter maar alleen de menscheelike bijstand was om mij op het verstaan van het geestelijke voor te bereiden; als het ware de trede tot dat geestelijke; en dat, indien ik op dit punt van ontwikkeling bleef staan, ik nooit tot een blijvende genezing

zou komen. *Want de letter alleen kan niet genezen*. Mijn oogen waren nu geopend. Ik kwam tot zekerheid dat in *vrede, zonde en sterfelijke geboorte* de moeielijkheid wortelde. Verdedig zonde, en ik zou vrij zijn van alle krankheid. Toen kwam de vraag in mijn ziel op: hoe doe ik zonde? Ik trachtte bij alle gelegenheden tegenover alle menschen recht te handelen. Ik denk niet, dat ik zulk een groot zondaar ben. Ik heb geen bijzonder slechte gewoonten. Ik word niet dronken, ben geen zuiper of een godslasteraar. Ik ben voorreker beter dan de meeste menschen. Ik tracht den gulden regel te volgen. Waarom moest ik dan al deze minnen wrok tegen iemand? Ik zou daar geen neen op kunnen zeggen. Voel ik eenig wreakegevoel, best naar den dag waarop ik voldoening zal krijgen van iemand die mij schijnbaar beleedigd heeft? Ik kon niet volkomen waarheid daar geen neen op zeggen. Benijd ik iemand? Ja! Heb ik alle menschen lief? Een volmondig neen. Is het mijn wil harddringendheid zoo ver van mij af te stooten als ik het leven zoek? Voorreker niet. Tracht ik mijn begeerten en hartochten te beheerschen? Zij beheerschen mij inigvuldiger dan ik hen. Heb ik een ander levensdoel behalve: eten, drinken en vroolijk zijn, want morgen sterfen wij? Zie, wanneer wij zonder omwegen tot op den bodem der zaak gaan, wanneer wij het klatergoud dat ons sterfelijke leven versiert afschudden, dan is dat ongeveer de levensweg van de meeste menschen, mij zelf niet uitgelezen.

Zoo ging ik dan voort mij zelf te onderzoeken, totdat ik vond, dat ik niet half zoo'n goed mensch was als ik wel gedacht had, en dat ik Gods Wet elken dag van mijn leven onophelbaar was. Ik had nog niet verder gezien dan het natuurlijke. Wie ben ik? Wat ben ik? Ben ik als mensch sterfelijke of onsterfelijke? Ik moet het een of het ander zijn? Ik weet dat beide tegelijk niet waar kan wezen. Wat was het werkelijke? Het eindige, stof, lichaam, wat een begin heeft en einde zal hebben, of het oneindige, de idee Gods, die nooit een begin en nimmer een einde heeft? Indien het stoflichaam zonder de sterfelijke zinnen niet kan denken, spreken, bewegen, of pijn ondervinden, dan moeten het alle de sterfelijke zinnen zijn, — en niet het lichaam — die zonde, ziekte, pijn en dood veroorzaken. Stof kan het niet zijn, want stof is niets zonder de sterfelijke zinnen. Derhalve moeten het de sterfelijke zinnen zijn, anders gezegd, de vleeschelijke geest die zonde veroorzaakt. Wat is zonde? Dwaling, kwaad, het tegenovergestelde van waarheid of goed. Verdedig zonde voor het sterfelijke bewustzijn, en de waarheid heeft geen tegenstelling. Alles zal dan waar zijn, en er zal geen zonde, ziekte, pijn of dood meer zijn. Hoe kunnen wij zonde verdelgen? Door te verklaren en gadeslaan, dat God alleen werkelijk is; dat God geen sterfelijke heeft; dat Hij almachtig, alomtegenwoordig, en alwetend is; dat Hij is Alles in Alles en dat er niets werkelijk kan zijn buiten Hem; buiten Zijn idee en Zijn eeuwige waarheden. Al het andere is insubstancieel.

Maar ik hoor u dezelde vraag stellen die ik deed. Wat moet men verstaan onder het niet-werkelijke? Is het op hetzelfde oogenblik dat iemand blijkbaar kwelling uitstaat voor hem mogelijk te verklaren, dat hij geen pijn heeft, dat pijn niet-werkelijk is, dat pijn een leugen is? Ik antwoord ja. Sterfelijke geest kan slechts één gedachte op een en hetzelfde oogenblik vasthouden. Pijn is slechts een voorwaarde. Indien iemand het voorwaarde van en het bestaan van de pijn in zijn denken zou ontkennen, dan zou er op het oogenblik dat den denken geen pijn zijn. Ga nu voort die gedachte van ontkennende vasthouden, en breng zelf tot het klare inzicht van uw eigen onsterfelijke. Breng de gedachte over tot Geest, want God is Geest.

Denk u in, dat gij de geestelijke mensch zijt, roep voortdurend om Geest, houd Geest in het denken; en gij zult gedurende de voortzetting van dat denken geen pijn hebben. Geestelijk denken zal het sterfelijke voorwaarde van zonde, ziekte en dood den voet lichten; en in verhouding tot de invoering van en het vasthouden aan het geestelijk denken, zal het sterfelijke denken vernietigd worden. Zonde en krankheid zullen verdwijnen, wij zullen bij toeneeming vergeestelijkt worden, tot wij eindelijk een staat van volkomen harmonie bereiken, die Hemel is. Den beginner in de (christelijke) wetenschap zal het wel menigmaal moeilijk schijnen op dat oogenblik geestelijk denken in zich te brengen en vast te houden, die oogenblikkelijke verandering van het niet-werkelijke in het werkelijke te ervaren, maar dat kan dan ook alleen worden verkregen door aanhoudend geestelijk begaeren.

Aanhoudend ontkennen dat *alleen in woorden bestaat, zonder geestelijk denken, zal niets aantasten*. Toen ik zoo gadeslagen had dat mijn enig oogmerk waarom ik mij aan de behandeling der Christelijke wetenschap onderwierp mijn genezing van het podagra was en daarvan alleen, en dat ik daarbij die behandeling aanwendde alsof het medicijn was, mij toegediend door een arts, besloot ik naar de ware oorzaak van mijn kwelling te zoeken en toen ik die geraden had, werd ik een nieuw mensch. De wetenschap van het Zijn, dat is de kennis van mijn ware bestaan als een geestelijk en niet als een sterfelijke of sterfelijke mensch had een eerste plaats in mijn denken. De vrees was vernietigd, de chemicalisatie *) verdedig, geestelijke gedachten vervulden mij. Het bestaan van krankheid werdween in het niet, en van af dat oogenblik, werd God met al Zijn waarheden mijn alles, en het podagra was nu volkomen vernietigd. Zoo zal het niet u gaan, wanneer gij het denkbeeld van alleen genezing van pijn en kreupelheid te behoeven, opgeeft. Gij kunt zonder een strijd geen volkomen genezing tot stand brengen. Want het oude sterfelijke denken zal, duizendmaal op een dag, in zoo menigvuldige mogelijke vormen, zijn aanspraken doen gelden. Leg uw wapenrusting geen oogenblik af! Wees bereid de werkelijkheid van zonde en krankheid in uw denken te ontkennen. Ontken de werkelijkheid van uw sterfelijke bestaan. Verklaar in uw denken, dat het voor u, omdat gij onsterfelijke zijt, onmogelijk is zonde, krankheid of dood te ervaren; want de *zuiver geestelijke mensch is eeuwig, en kan de folteringen der sterfelijkeheid nimmer ondergaan*. Laten deze gedachten u steeds vervullen, en gij zult gestadig in geestelijkheid toeneemen *).

Gelijk men ziet, schuilt hier een geheel stelsel achter. Ons wordt gezegd, dat ons eigenlijk wezen geestelijk is, en dus al het ongeestelijke onwezenlijk is. Het is een stelsel afgeleid uit de denkbeelden van Fichtes wijsbegeerte. Door ons in onszelven terug te trekken, moeten we nu derwijs ons lichaam, en al wat aan ons lichaam is, voor ons besef tot niets herleiden, dat pijn geen pijn wordt, en geen kranke aandoening meer macht over ons heeft. In een postscriptum voegt de schrijver er bij: Twee jaren zijn sinds verloop, en gedurende al dien tijd, heb ik niet alleen nooit medicijn gebruikt, maar ook „never resorted to any other material things”, nooit mijn toevlucht genomen

*) De *Christian Scientists* verstaan daartoe een hevig worden van de ziekte als reactie bij het begin der behandeling.

tot enig stoffelijk middel. Nu betwisten we niet, dat metterdaad op deze wijze kwalen verdwenen zijn. Men heeft hier te doen met dezelfde actie die werkt in de gezeningen te Lourdes in de Pyreneeën, en waarop we later terugkomen. Thans merken we alleen op, dat bij deze *Christian Scientists* het stelsel het zuiverst uitgewerkt, en het helderst beleiden is. Het is een poging om ons tot zoo sterke geestelijke concentratie in het binnenste van ons wezen te brengen, dat onze ziel de sterkst mogelijke zelfstandigheid verkrijgt, en de afhankelijkheid van het lichaam tot de kleinste evenredigheid worde teruggebracht. Juist dus het tegenovergestelde van die slappe, weke naturen, die letterlijk aan hun lichaam, met alle kleine creptien en kwalen hangen, en daardoor feitelijk zoo bitter lijden, en wier genezing juist daardoor zoo bemoeilijkt wordt. Alle doctoren erkennen thans dat in tal van ziekten, o. zooveel afhangt van wat ze noemen „het moreel” van hun patient. Staat dit hoog, dan kunnen ze veel beter vorderen, dan wanneer dit laag staat. Dat er mannen zijn, die de felste kiespijn, in oogenblikken dat ze handelen moeten, door hun wilskracht geheel bedwingen, is o. a. van Bismarck bekend. Wat kwalen niet al onderdrukt worden op het oogenblik, dat men den kansel beklimmen moet, weet elk predikant bij eigen ervaring. Meer dan één, die half ziek den kansel opging, voelde zich, als hij er weer afkwam flink en zelfs beziel. We denken er dus niet aan, te ontkennen, dat er in heel dit stelsel een deel waarheid schuilt. Tegen het stelsel als zodanig merken we thans alleen dit op, dat wie meent er zoo voor te moeten staan, dan ook geen *voedsel* moet gebruiken. Is metterdaad ons geestelijk bestaan alleen wezenlijk, en ons lichamelijke bestaan alleen schijn en verbeelding, en dus onwezenlijk, dan is het even onzinnig om voedsel, als om medicijn te nemen. En antwoordt men daarop, dat men ook geen wezenlijk voedsel neemt, dat ook dit slechts schijn is, dan spreekt het vanzelf, dat ditzelfde ook van de medicijn geldt, en dat het dwaasheid is, een schijngebruik van medicijn, dat onwezenlijk is, en niet feitelijk plaats grijpt, te willen bestrijden. En houdt men nog aan, en zegt, dat juist de verbeelding, dat men medicijn gebruikt, de ziel verzwakt, welnu, dan geldt geheel datzelfde van de verbeelding dat men voedsel nuttigt. Dan moet men ook dit afleggen, om zoo eerst tot een zielestaat te geraken, die het lichaam geheel opzij zet.

Maar al geldt dit tegen deze *Christian Scientists*, het geldt niet tegen anderen, die op het stuk van medicijn evenzoo denken, maar op grond van een heel andere onderscheiding, en geheel omgange buiten Fichtes filosofie. Die anderen toch oordeelen, dat men hier onderscheid moet maken 1828 door beide genoemde missies onder de Karenen geoopt. Niet minder dan 80,000 Kareense Christenen telde men in 1890, die voor het grootste gedeelte zelf zagen voor den dienst des Woords en des sacraments. Het land in het oosten van achter-Indië, Kotsch China, Tonkin en Kambodscha, wordt door Roomsche zendingen beaard. Steken wij nu de golf van Bengalen over, dan komen we in voor-Indië, dat bijna geheel onder Britsche heerschappij staat. Engeland's koningin is keizerin van Indië. De bevolking van dat rijk mag gerust op meer dan 250,000 menschen berekend worden, welke onderling verschillen in beschaving, godsdienst en taal. Door de 57 miljoen Mohammedanen, 207,000,000 Hindoes, 7,000,000 Budhisten enz. worden 123 talen gesproken. De eerste-nomden, verzeeld in kasten, staan tegenover het Christendom het vijfde; vooral de hoogste klasse, die der Brahmanen, is ongeveeliger voor de waarheid Gods, ofschoon er toch ook uit hun midden zijn, die de knie voor Christus hebben gebogen.

De zending heeft in dit machtige schiereiland met onnoemelijke moeielijkheden te worstelen en hare vruchten zijn zeer verschillend. Waar het Brahmanisme heerscht, zoals in het Gangesdal en Bengalen, zijn ze zeer weinig, ook in Parichab, Sindh, waar vele Mahomedanen wonen. In het zuiden daarentegen, in het land der Telugus en Tamulen, heeft de kerk van onzen Heere zich zeer uitgebreid. Reeds in de eerste eeuwen na Christus, werd hier de banier des kruises geplant. De overlevende verhaalt van de apostelen Thomas en Bartholomeus, dat zij uit Parthien en Arabie naar voor-Indië zijn overgestoken, met het Evangelie van Christus, eerst op de kust van Malabar, later op die van Coromandel. Hoe dit zij, vast staat, dat hier reeds in de 2de eeuw Christen gewoond hebben, die onder een eigen bisschop stonden, welke zijn wijding langen tijd te Antiochie in Syrië ontvangen moest. Toen de Portugeezen in het begin der 16de eeuw den weg naar Indië ontdekten hadden en hier landden, vonden zij op de kust nog velen van die Thomas Christenen, met wie zij betrekkingen aanknoopen, en die zij eindelijk afhankelijk maakten, van den te Goa gevestigden pauselijken aartsbisschop. Veel hebben de Jeuiten in deze streken gearbeid tot uitbreiding van het pausdom. 't Getal Roomsehen in Indië wordt gerekend op 1,700,000, waarvan 200,000 onder Portugal's (Goa), 210,000 onder Frankrijk's (Pondicherie) de overigen onder Engeland's bestuur staan.

DE GAAY FORTMAN.

De Zending.

VI.

Celebes, het kleinste der groote Soenda-eilanden, is zeer grillig gevormd. Uit vier schiereilanden bestaat het, waarvan het zuidelijkste en noordelijkste voor ons bestur het belangrijkste zijn en voor de zending het gewichtigst. Op het eerstgenoemde schiereiland, in de nabijheid van het schoone gelegen Makassar (ook wel Vlaardingenoemd), liggen Bonthain en Boelocomba, waar het Nederlandsch Zendinggenootschap in 1852 op aansporen van Dr. Matthews, den vertaler des Bijbels in het Boegeneesch, een twaalf zendingen, Gondswaard en Donselaar, heen zond. Lang hebben deze zendingenposten niet bestaan, ten gevolge van den tegenstand der Europeanen. Ze werden als zoo danig opgeheven en veranderd in hulppredikersplaatsen.

Anderz is het evenwel gegaan op het noordelijkste schiereiland, een land zoo overrijk aan natuurschoon, dat velen het boven Java plaatsen. Toen onze vaderen zich in 1667 hier vestigden, hebben zij veel moeite gedaan, om in dit schoone land, thans de Minahassa (verbond) van Menado genoemd, de kerk van Christus te planten. De bewoners, Alfoeren, waren toen raze heidenen, door den bekenden geschiedschrijver van onze Oost in de 17de eeuw Ds. Valentijn, genoemd: „booze menschen, idolle diavelsverereiders, drinkers van sagowijn, twistieke barbaren.” De Portugeezen, vóór de Hollanders in Menado gevestigd, hadden te vergeefs beproeft hen Roomsche te maken. 't Mahomedanisme was door hen verworpen. De Nederlanders slaagden bij hen beter met de verkondiging des Woords. Toch bestond daar in 1795 nog slechts een enkele gemeente van 500 zielen, die van Menado. In 1822 verscheen het Nederlandsch Zendinggenootschap er met de zendingen Lammers en Müller, die echter beiden spoedig stierven. Na hen kwam Hellendoren, de latere hulpprediker van Menado. Hij werd opgevolgd door de broeders Riedel en Schwarz, Duitschers van geboorte, die eigenlijke planters van de kerken in de Minahassa. Hunne medewerkers zijn geweest, de broeders Heimann, Wilken, Lincman, Uliers, Rooter e. a. Door dezen arbeid heeft de Koning der kerk bijna de geheele Minahassa gechristianiseerd en de woeste Alfoeren aldaar, die beucht waren door hun koppensnellen, veranderd in beschaafde Christenen. Jammer, dat in de laatste jaren, ook

het modernisme door zendingen aan de Alfoeren is gebracht, terwijl Rome hen tegenwoordig beproeft te winnen voor zijn bijgeloof. Evenmin komt het de ware zending ten goede, dat vele zendingsscholen, uit geldgebrek, aan het gouvernement van Indië zijn overgedaan, waardoor zij kweekplaatsen van het liberalisme zijn geworden.

Noordelijk van Celebes liggen de Songi- en Talout-eilanden, waar onder de Oost-Indische Compagnie bloeiende kerken waren, die echter in verval raakten, toen zij aan zich zelf werden overgelaten. Toch vond de zending v. d. Cappell er in 1856 nog 30,000 Christenen, die verlangend uitgaan naar leeren en 18 door inlanders gehouden scholen met 900 leerlingen. Door tusschenkomst van Ds. Heldring, kregen zij zendingen als Richter, Taufman, Kelley, Schröder, Stellen. Laatstgenoemde is nog in leven en smaakt het voorrecht met drie schoonzonen op de Sangi-eilanden te arbeiden in dien dienst des Woords.

Ons laatste bezoek aan het zendingsterrein in onze koloniën geldt het eiland Borneo, waar wel de Oost-Indische Compagnie reeds in 1643 te Pontianak een factor had, doch eerst in het laatst der 18de eeuw eenigszins invloed van betekenis kreeg. Het volk des lands, de Dajaks, werd zeer gevreesd om zijn vergiftige pijlen, zijn koppensnellen en zijne bloedige wreedheid. Thans heet het eiland grotendeels aan ons gezag onderworpen; 't andere deel behoort aan den radsjah van Serawah, zoon van een Engelschman, James Broote, die onder bescherming van Engeland staat. In 1834 vestigden zich zendingen van de American Boston Board te Pontianak en later (in 1842) Kahangan. De resultaten van dezen arbeid waren evenwel zoo gering, dat de zendingenposten werden opgeheven en het genoemde genootschap zich terugtrok. Standvastiger was het Rijnische Zendinggenootschap, dat zijn arbeid op Borneo in 1835 begon, met mannen als Heijer, Barnstein e. a. En die volharding zag zich beloond, want in 1859 waren er reeds 8 zendingenposten op 't eiland, waaronder Bethabarrah, met meer dan 700 leden. Doch toen werd eensklaps de vrede verstoord. Onverwachts vielen de heidensche Dajaks op de zendingenstations aan en vermoordden de zendingen Hupperts, Kend, Rot (met zijne dochter), en Wiegand (met vrouw en kindje), alsmede den Chinees Andreas, die, door van Christus af te vallen, zijn leven had kunnen redden. De zendingen, die nog ontvlucht waren, begaven zich naar Batavia, doch keerden reeds in 1862 naar Borneo terug. 't Verd echter reeds 1866, eer zij van de Regeering wederom vergunning kregen, om het oude zendingsterrein te bezetten, waar thans o broeders werken. Het seminarie van inlandse helpers te Kwala Kapocas, door hen opgericht, is opgeheven, nadat op initiatief van den Bataviaanschen predikant

Schummers— in 1878 een kweekschool voor 'tzelde doel is opgericht te Dejoek, in de nabijheid van Batavia gelegen.

Van Borneo overstekende naar het vasteland van Azië, bereiken wij het eerst het schiereiland van achter-Indië, waar vooral, behalve in het zuiden (Malakka), het Boeddhisme staatsgodsdienst is. Het eerst komen wij in het rijk van Siam, welks inwoners bestaan uit Thai, Laos, Chineezen, Maleijers en Kambodscha's. Onder de Chineezen is de zendingarbeid het voorspoedigst geweest. De Roomsche zending heeft in Siam 12,000 onder het gezag des pausen gebracht, meest allen Chineezen. Gutalaff (1828) en later de Amerikaanse Baptisten, bepaalden zich ook tot de Chineezen. Toch mochten dezen in 1840, ook den eersteling uit de Thai doopen. Onder laatstgenoemd ontzenuwd volk waren Amerikaanse Presbyteriaansche zendingen iets gelukkiger, ofschoon de drie gemeenten, die zij geplant hebben, niet meer dan 296 heeft, die tot het Avondmaal toegelaten zijn.

Onder de Laos vond het Evangelie gereedelijker ingang. Reeds in 1866 werden de Presbyterianen (Amer. Presb.) door den vorst van Siam's vorst, in dat deel zijn rijk, in zijne hoofdstad genood, en vonden zij gehoor bij 't volk. Drie jaren later echter, veranderde de gezindheid des vorsts jegens het Christendom, en vielen de eerste martelaren. Een donkere tijd scheen aan te breken voor de Christelijke kerk, toene de dood den tyran veld en de zending ruimer adem haalde. De 6 kerken bij de Laos hebben 1115 die tot 't Avondmaal zijn toegelaten.

Malakka wordt weinig beaard, alleen heeft Singapore, dat grotendeels door Chineezen is bebouwd, als profestation voor de Chinese zending dikwijls gediend.

Het rijk van Birma, bebouwd vooral door Birmanen, Karenen en Hindoes, werd in 1807 het eerst door zendingen bezocht. De Engelsche Baptisten beproefden toen te Rangoen, aan de Iravaddy het Evangelie onder het volk te brengen 4 jaren lang. Veel werd door hen niet verricht. Krachtadiger trad Adoniram Judson, die in 1813 uit Kalkutta naar achter-Indië kwam, op. Toch mocht hij eerst in 1819 den eersten Hindoe doopen. De beide oorlogen van 1824 en 1852, tusschen den koning van Birma en Engeland, deed de zending schade, maar aanzien telkens bij den vrede, de Engelsche overwinnaar terrein won, kregen Judson, De Price en andere zendingen van het Amerikaanse Baptistengenootschap, een ruimer veld voor hunnen arbeid. Geheel Birma stond voor hen open, nadat Engeland in den oorlog van 1855 den vrede koning Thiba had ontroond en zijn zijk bij zijne bezittingen gevoegd. Later kwam ook de Anglicanische kerk hier arbeiden. Onder de Birmanen zijn de vruchten der zending nog weinige; zeer groote zijn er echter sints

Co
COUPONS
NGATIEN
s. Bedragen
RMSEK.
at, uitgave
ten / 2.—
... / 2.25
... / 3.—
... / 3.25
... / 3.25
ering.
den.
E. Jhr. Mr.
DER OYE
eringen
ON.
den / 2.25
aad / 2.25
id / 3.—
1—XVIII.
et Engelsch.
den / 2.75.
L
RMSEK.
ERS,
er Merwe.
den.
FMEYR.
Door en de
schiedenis").
SLINE.
n / 2.25.
DEL
ORMSEK.
eit.
Nicolaasgen
van de
oring) / 50;
54.50; door
rd / 22; van
u heer R. F.
teer B. Dij.
t. P. D. de
heer J. van
den heer K.
den heer T.
or den heer
toop / 7.50.
or den heer
) uit 's-Grav.
ut Honsse-
r de Med.
te Alkmaar
amon / 63;
/ 20; door
stede zicte
terdam 200
/ 10.50; door
rand 1897)
e Delft rate
3) / 3; van
u heer Jolus
oo.
faciteit).
/ 42.77; 1/2
e Voorburg
ler / 16.75;
a bidstond
er. kerk te
at van A.
artkamp te
dingen, van
de Halve-
g door den
er. kerk te
Sedekunde,
Bryn te
reign Bible
T.
gmeester.